VKASB-HUNAR TA'LIMI METODIKASINI TAKOMILLASHTIRISHNING ZAMONAVIY YO'NALISHLARI

Davronov Xudoyor Ulug'bek o'g'li

Annotatsiya. Tezisda kasb-hunar ta'limi metodikasining nazariy asoslari va uni takomillashtirishning zamonaviy yo'nalishlari tahlil qilinadi. Ishlab chiqarish bilan integratsiya, kompetensiyaga asoslangan yondashuv hamda raqamli texnologiyalardan foydalanish imkoniyatlari ko'rib chiqiladi. Olingan natijalar kasb-hunar kollejlari o'qituvchilari uchun metodik tavsiyalar ishlab chiqishda foydalanilishi mumkin.

Kalit so'zlar: kasb-hunar ta'limi; metodika; kompetensiyaga asoslangan yondashuv; amaliy ta'lim; ishlab chiqarish bilan integratsiya; raqamli texnologiyalar.

Аннотация. В тезисах рассматриваются теоретико-методологические основы методики профессионального образования и современные направления ее совершенствования. Анализируются возможности интеграции обучения с производством, внедрения компетентностного подхода и использования цифровых технологий. Результаты могут быть использованы при разработке методических рекомендаций для преподавателей профессиональных колледжей.

Ключевые слова: профессиональное образование; методика; компетентностный подход; практическое обучение; интеграция с производством; цифровые технологии.

Abstract. The thesis examines the theoretical and methodological foundations of vocational education methodology and modern directions for its improvement. It analyzes the possibilities of integrating training with industry, introducing a competence-based approach, and using digital technologies. The results may be used to develop methodological recommendations for teachers of vocational colleges.

Keywords: vocational education; methodology; competence-based approach; practical training; integration with industry; digital technologies.

KIRISH

Kasb-hunar ta'limi mamlakat iqtisodiyotining raqobatbardoshligini ta'minlashda muhim o'rin tutadi. Texnologiyalarning tez yangilanishi va mehnat bozoridagi talablarning o'zgarishi kasbiy ta'lim tizimi oldiga yangi vazifalar qo'ymoqda. Respublikamizda kadrlar tayyorlash sifatini oshirishga qaratilgan islohotlar doirasida «Ta'lim to'g'risida»gi qonunda professional ta'lim alohida ta'lim turi sifatida belgilangan [1].

Shu bois kasb-hunar ta'limi metodikasini takomillashtirish dolzarb ilmiy-amaliy masala hisoblanadi. Tezisning maqsadi — ushbu metodikaning nazariy asoslarini tahlil qilish hamda uni takomillashtirishning zamonaviy yo'nalishlarini aniqlashdan iborat.

Mualliflik huquqi egasi tomonidan ushbu material Creative Commons Attribution 4.0 (CC BY 4.0) litsenziyasi asosida tarqatiladi.

1. KASB-HUNAR TA'LIMI METODIKASINING NAZARIY ASOSLARI

Kasb-hunar ta'limi metodikasi kasbiy ta'lim mazmunini, o'qitish usullari va shakllarini hamda ta'lim vositalaridan foydalanish texnologiyasini o'rganadigan pedagogik fan sohasidir [2]. Uning asosiy e'tibori bilimlarni mexanik yodlashdan ko'ra kasbiy ko'nikma va malakalarni shakllantirishga qaratiladi. Metodikaning nazariy negizini faoliyatga asoslangan yondashuv hamda nazariya va amaliyot birligi tamoyili tashkil etadi.

Jon Dyui «qilish orqali o'rganish» g'oyasini ilgari surib, ta'limda amaliy faoliyatning ahamiyatini asoslagan [3]. D. Kolb esa tajribaga asoslangan o'rganish siklini — konkret tajriba, mulohazali kuzatish, abstrakt tushunchalar va faol sinov bosqichlari ketma-ketligi sifatida talqin qilgan [4]. S. Billett kasb-hunar ta'limining maqsadlari va an'analarini tahlil qilib, ish joyida o'rganish imkoniyatlariga alohida e'tibor qaratadi [5]. Xalqaro miqyosda texnik va kasbiy ta'lim (TVET) tadqiqotlarining nazariy hamda metodologik masalalari F. Rauner va R. Maclean tahriri ostidagi qo'llanmada yoritilgan [6]. UNESCO tomonidan qabul qilingan TVET bo'yicha tavsiyada esa kasbiy ta'limning mehnat bozori talablariga muvofiqligi va uzluksiz ta'lim tamoyillari ta'kidlangan [7].

2. ZAMONAVIY YONDASHUVLAR

Zamonaviy yondashuvlar orasida kompetensiyaga asoslangan yondashuv markaziy o'rin egallaydi: unda ta'lim natijalari bilim, ko'nikma va shaxsiy munosabatlar birligi sifatida belgilanadi. V. A. Bolotov va V. V. Serikov kompetentlik modelining g'oyasidan ta'lim dasturigacha bo'lgan bosqichlarni asoslab bergan [8]. I. A. Zimnyaya kalit kompetensiyalarni ta'lim natijasining yangi paradigmasi sifatida talqin etadi [9]. Natijada mashg'ulotlar real kasbiy vazifalar atrofida tashkil etilib, baholash amaliy topshiriqlar orqali amalga oshiriladi.

Kasbiy kadrlar sifatini belgilovchi muhim omil — o'quv jarayonining ishlab chiqarish sharoitlari bilan uyg'unligidir. Ikki tomonlama (dual) ta'lim modelida nazariy bilimlar ta'lim muassasasida, amaliy ko'nikmalar esa korxonada shakllanadi, bu esa bitiruvchilarning mehnat bozoriga moslashuvini osonlashtiradi.

Loyihaga asoslangan ta'lim va keys-stadi kabi faol usullar talabalarning tanqidiy fikrlash hamda jamoada ishlash ko'nikmalarini rivojlantiradi. Simulyatorlar, virtual laboratoriyalar va kompyuterlashtirilgan loyihalash tizimlari (CAD) esa qimmat yoki xavfli uskunalar bilan ishlashdan oldin xavfsiz muhitda mashq qilish imkonini beradi. Biroq raqamli vositalarning samaradorligi o'qituvchining metodik tayyorgarligiga bog'liqdir.

3. KASB-HUNAR TA'LIMI METODIKASINI TAKOMILLASHTIRISH YO'LLARI

Tahlillar asosida metodikani takomillashtirishning quyidagi asosiy yo'nalishlarini ajratish mumkin. Birinchidan, ta'lim dasturlari kasbiy standartlar va malaka talablariga asoslangan modulli shaklda loyihalanishi lozim. Ikkinchidan, o'qituvchilarni korxonalarda muntazam amaliy stajirovkadan o'tkazish va ularning texnologik bilimlarini yangilab borish tizimi yo'lga qo'yilishi kerak. Uchinchidan, baholash tizimi bilimni yodda saqlashdan ko'ra kasbiy vazifani bajarish sifatiga yo'naltirilishi zarur. To'rtinchidan, ish beruvchilarning o'quv rejalarini ishlab chiqishdagi va bitiruvchilar sifatini baholashdagi faol ishtiroki ta'minlanishi lozim.

XULOSA

Tahlil natijalari kasb-hunar ta'limi metodikasini takomillashtirish nazariya va amaliyotni uyg'unlashtirish, kompetensiyaga asoslangan loyihalash, ishlab chiqarish bilan integratsiya hamda raqamli texnologiyalardan foydalanishni o'zaro bog'liq holda amalga oshirishni talab etishini ko'rsatdi. Ushbu yo'nalishlar bitiruvchilarning kasbiy kompetentligi va mehnat bozoridagi raqobatbardoshligini

Mualliflik huquqi egasi tomonidan ushbu material Creative Commons Attribution 4.0 (CC BY 4.0) litsenziyasi asosida tarqatiladi.

oshirishga xizmat qiladi. Yondashuvlarning samaradorligini muayyan kasb yo'nalishlari bo'yicha empirik tadqiqotlar orqali sinab ko'rish kelgusi ilmiy izlanishlarning muhim vazifasi hisoblanadi.

ADABIYOTLAR RO'YXATI

1. O'zbekiston Respublikasining «Ta'lim to'g'risida»gi qonuni: O'RQ-637-son, 23.09.2020-y. — Toshkent, 2020.
2. Kasbiy ta'lim metodikasi: darslik. — Toshkent, 2020.
3. Dewey J. Democracy and education. — New York: Macmillan, 1916.
4. Kolb D. A. Experiential learning: experience as the source of learning and development. — Englewood Cliffs (NJ): Prentice-Hall, 1984.
5. Billett S. Vocational education: purposes, traditions and prospects. — Dordrecht: Springer, 2011.
6. Handbook of technical and vocational education and training research / ed. by F. Rauner, R. Maclean. — Dordrecht: Springer, 2008.
7. UNESCO. Recommendation concerning technical and vocational education and training (TVET). — Paris: UNESCO, 2015.
8. Болотов В. А., Сериков В. В. Компетентностная модель: от идеи к образовательной программе // Педагогика. — 2003. — № 10.
9. Зимняя И. А. Ключевые компетенции — новая парадигма результата образования // Педагогика. — 2003. — № 3. — С. 34–41.

Mualliflik huquqi egasi tomonidan ushbu material Creative Commons Attribution 4.0 (CC BY 4.0) litsenziyasi asosida tarqatiladi.